

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Gnoti Seautón, Sive Arnoldi Geulincs Ethica

Geulincx, Arnold

Lugd. Batav., MDCLXXV

De Habitu, §. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48728](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48728)

verum seu rectum proprietas entis est, ut scholæ loquuntur, quæ ens omne explanat, nullum restringit. (Hæc Num. 3.)

§. 3. *Habitus.*

¹ Peripatetici & Scholæ, virtutem bene agendi *habilitatem* esse volunt, *frequenti bonarum actionum exercitio comparatam* ;
² sed serò veniunt : nam ante hanc eorum

C 3 virtutu-

¹ *Peripatetici & Scholæ, Virtutem bene agendi habilitatem esse volunt, frequenti bonarum actionum exercitio comparatam*] *Habitus* seu *habilitas* duo dicit, *consuetudinem & facilitatem* : hanc ut effectum, illam ut causam : adeo ut *habitus* non sit aliud, quam *consuetudine parta facilitas* : Et *consuetudo* quidem sola non est *habitus*, nam quæ *facilitatem* non paret *consuetudo*, *habitus* non est : ut lapis sexcenties sublimè projectus, non acquirit *habitu* ascendendi, nam *consuetudo* hæc ascendendi, nullam parit in lapide *facilitatem* adscendendi : *Facilitas* etiam se solâ ad *habitu* non sufficit : nam *globus* in plano facile rotatur & volutatur, nullus tamen *habitus* in globo agnoscitur, quia non ex *consuetudine*, sed ex *natura certæ figuræ* pendet ista *facilitas*.

* Cum tota eos sequentium grege.

² *Sed serò veniunt.*] Cum igitur in *habitu* tantum duo ista sunt (*consuetudo* inquam & *facilitas*) manifestum est neutrum horum pertinere ad *Rationem Virtutis*, nam nec facile facere, benefacere est, utpote notum est : Et alio non est opus argumento, ut *Ratio Virtutis habitui* detrahatur.

virtutem, Virtus est: Probæ enim actiones unde? Non aliunde sanè, quam à Virtute. Igitur Virtus est ante probas actiones: igitur multò magis erit ante illam à frequentia bonarum actionum emanantem habilitatem. Adde quod hæc bene agendi per multas actiones bonas acquisita facilitas, felicitas potius, & magis præmium Virtutis, quam Virtus est: Adde quod est res merè naturalis, quæ ex semine suo necessariò propagata, nullum habet cum rebus moralibus commercium.

2. Quod vero Virtutem ideo in habitu constituendam putent, quod etiam probi vocentur, qui dormiunt, aut animo fortè vagantur & aliud agunt, rancidum est, & planè putentem Scholam nobis inhalat:
Res

3. *Non aliunde sane quam à Virtute.*] Si enim non proveniant à Virtute (id est à proposito faciendi quod Ratio seu lex divina jubet) ergo vel à nullo proposito vel ab alio proposito veniunt: si à nullo, non sunt actiones morales, sed naturales, quales subinde per oblivionem aut imprudentiam exercemus (V. G. sicuti unguis aut calamum inter medirandum ac acriter studendum amordemus) quæ actiones proinde neque bonæ sunt neque malæ in genere moris: si ex alio proposito fiant, quam legi Dei & Rationi obediendi, non sunt jam actiones probæ, sed vitiosæ: nam *quicquid præter rectum finem fit, ipso non recto fine, peccatum est.* Ita ut non sit opus malo fine ad peccatum; sed satis sit non esse bonum finem.

⁴ Res morales moraliter tractandæ sunt, & non istis spinis: Ecce vir dives, etiam dives dicitur, cum peregrè profectus, opus suas relinquit in patria: redux enim iis, cum volet & ut volet, utetur: sic vir probus, cum dormit aut dormitat, adhuc probus dicitur, quia cum res feret, propositum suum, quo solo bonus est, resumet: & quamvis soleat propositum suum resumere, non tamen illâ consuetudine propositi,

C 4

fiti,

⁴ *Res morales moraliter tractandæ sunt.*] Ad Peripateticum hoc argumentum, quod jam statim præcessit (nempe Virtutem in habitu ponendam, eo quo dormientes etiam probi vocentur, in quibus habitus esse potest; sæpe vero nullus actus est) respondeo: Denominationem posse fieri etiam à causa formali absente: causa formalis in denominationibus est id, unde denominatio desumitur, ut *albi causa* formalis est *albedo*, ab albedine enim alba dicitur quædam: Potest ergo fieri ut causa talis absens etiam denominet: ut consul dicitur à consulatu, quem gessit, juxta Belgicum adagium: *Qui semel consul semper consul*: Sic etiam dives dicitur à divitiis quas penes se non habet, ut in textu: similiter etiam probus dici poterit à probitate (id est à proposito faciendi quod jubet Ratio) etiam cum inter dormiendum, aliæ abreptas cogitationes, probitas seu propositum illud abest. Et alioqui tota hæc de nomine objectio est, ex quo nunquam equidem deducitur firmum argumentum: cum nomina eorumque significatio ab hominum arbitratu mere pendeant, ad naturam rei nominatæ nihil pertineant.

siti, sed ipso proposito bonus est: ⁵ Sicut nix albere quidem consuevit; sed non illa consuetudine albendi, aut ipsa albedine alba dicitur; etiamsi forte solitum illud & consuetum requiratur, ad hoc ut absolute alba dicatur; cum alioqui si promiscue alberet & non alberet, non magis alba, quam non alba diceretur: ⁶ Sic etiamsi forte consuetudo aliqua boni propositi bonarumque actionum requiratur, ut quis
passim

⁵ Sicut nix albere quidem consuevit.] Sic etiam hodie parietem album solemus dicere, ideo quia parietes, quâ parte interiorem domum respiciunt, calcibus obduci & dealbari hodie solent, ad conciliandum lumen nostris conclavibus, & ad detergendum facilius pulveres & sordes iis inhaerentes: dicuntur ergo parietes albi, quia solent esse albi; nihilominus non dicuntur albi à solentia ista seu consuetudine (quavis illa requiratur ad denominationem albi) sed ab albedine iis adhaerente: ita ut consuetudo sit conditio istius denominationis (si enim parietes promiscue in domibus nostris quovis colore inficerentur, non magis albi, quam aliter colorati dicerentur) causa vero formalis istius denominationis sit ipsa albedo: ab hac enim & propter hanc dicuntur albi.

⁶ Sic etiam forte consuetudo aliqua boni propositi bonarumque actionum requiratur.] Similiter consuetudo bene agendi est quidem conditio istius denominationis, quâ quis probus esse inter homines dicitur; sed inde nullatenus consequens est, consuetudinem illam etiam esse causam formalem istius denominationis, seu esse ipsam probitatem: quo satis con-
ruit

passim inter homines bonus dicatur; tamen adhuc illâ consuetudine & habitu non est bonus: & sic illa consuetudo seu ille habitus non est ipsa virtus.

3. ⁷ Sed etiamsi fortè inter nos, probi viri compellatione non gaudeat, nisi qui assuevit bene agere, absolutè tamen potest jam nunc repentè bonus esse, qui hactenus nequam fuit: si nempe animum aversum à Ratione, jam illico convertat

C 5

ad

rui argumentum Peripateticorum, nam latum discrimen est inter causam formalem denominationis: ut & exemplo jam proxime allegato & infinitis similibus, si id opus esset, comprobari posset: cum enim Leydæ sum, ut Hagæ sim, conditio est, seu requiritur, ut abeam Leydâ, non est tamen causa formalis: non enim ab habitu isto Hagæ præsens dicar (quamvis abitu requiratur ut Hagæ sim) sed à præsentia mea Hagæ præsens dicar. Postremum ut consuetudo (quod impossibile est) esset causa formalis istius denominationis, quâ quis probus esse dicitur: quid de facilitate dicas? Habitus enim non tantum consuetudinem, sed & facilitatem dicit, ut initio hujus §. notavimus: qua fronte dici potest facilitatem agendi probitatem esse? Cum probi sæpe sub Virtutis officio luctentur & desudent summâ cum difficultate.

⁷ Sed etiamsi forte inter nos, probi viri compellatione non gaudeat.] Hic etiam refellitur illud, quod per meram indulgentiam concesseramus, scil. consuetudinem recte agendi, etiamsi non sit causa formalis, tamen esse conditionem istius denominationis, qua probi dicimur; Et ostenditur ne quidem esse

608

ad Rationem, & certum nunc ei sit, ⁸ non *passionibus* suis indulgere, sed soli Rationi morem gerere: Cum verò nemo sit bonus nisi per Virtutem, efficitur etiam hinc, illum bene agendi habitum non esse virtutem, utpote quem nemo, quando is tantum usu & exercitio paratur, habeat repente. Et sanè omnes omnium Christi Ecclesiarum Oratores id sæpiusculè pro concione inculcant populo, bona opera non esse facienda ⁹ ex habilitate vel consuetudine,

conditionem, potest enim aliquis absolutè probus esse sine tali conditione, seu sine consuetudine bene agendi: si scil. jam nunc firmum animo propositum concipiat; id unum faciendi, quod jubet Ratio: etiamsi enim tales populi necdum probus esse videntur; est tamen, & absolute nomen illud ei quadrat quod & Christianorum sacris confirmatum est, qui hominem huic proposito immorientem, etiamsi ante maximis sceleribus obstrictus fuisset, æternæ felicitatis compotem fore asserere non dubitant.

8 *Non passionibus suis indulgere.*] Cum in genere moris aliquid agimus, aut ex passione aut ex Ratione agimus, id est, Ratio nos monet ad agendum vel passio; sic, cum passio, peccamus; cum Ratio, probe agimus & bene. Hæc patebunt, Tract. 4. Ubi de passionibus.

9 *Ex habilitate vel consuetudine.*] Nempe quicquid ex his fit, ex passione fit. Nam familiaritas seu amor soliti & metus insolentiæ est passio, qua maxima pars vulgi agitur continue: ut egregie demonstramus infra Tract. 4. De vita vulgi: est igitur omnis actio quæ ex Peripateticorum Virtute procedit, verissimum

dine; sed ex Amore in Deum, aut ut loqui malunt, charitate: quo abundè testantur, se Virtutem in habitu & consuetudine non ponere: nam si consuetudo virtus foret, utique actio quæ ex illa consuetudine procederet, proba foret.

4. 1º Est interim in illo, qui Virtutem subito consecutus est, aliquid usui, consuetudini & facilitati simile: Cum enim amet (nam Virtus amor quidam est, ut patet ex §. 1.) eas, quæ adversus Rationem insurgunt, difficultates contemnit &

C 6

vincit;

rissimum peccatum: cum ex passione agere, peccare sit: ut in ecclesia Christi satis bene observatur, ideo populus fidelis sæpe ibidem admonetur; ne exercitia Christianæ Pietatis obeant ex consuetudine; ut hic in textu dicitur.

1º Est interim in illo, qui Virtutem subito consecutus est, aliquid usui, consuetudini & facilitati simile. Licet hætenus satis demonstratum sit, Virtutem in habitu non consistere, idque argumentis clarissimis, facillimis, & nemini non obviis invictissime comprobatum sit: mirari subeat alicui, quid tandem causæ fuerit, cur Peripatetici Virtutem in habitu constituendam esse putaverint? Respondeo: dictum est aliquid hanc in rem, Num. 2. Nempe decepti sunt propter denominationem istius vocis *Probus*, & conditionem qualemcunque istius denominationis pro causa formali, sicut numen pro Junone amplexati sunt: sed si subtilius error eorum discutatur; videbimus enim hoc Num. 4. Funditus erui, nempe, non satis distinxerunt. (Videntur itaque his gradibus

vincit; ^b Neglectus autem difficultatum, facilitati similis: & populo videtur is facile superare difficultates, qui difficultates magno animo superat; Sapienti verò etiam hinc, inter Consuetudinem & Amorem, latum discrimen est: Callum habet Consuetudo, non sentit incommoda; Amor tener est, & incommoda sentit ad vivum; sed obterit ea, perrumpit & vincit: Itaque fortè felicius Habilitas; sed Amor longè generosior est.

Argu-

in illum errorem delapsum esse: primo viderunt probos amanter facere, seu ingenti & firmo proposito (nam virtus amor & propositum tale est) secundo propter analogiam & similitudinem (quæ est potissima & forte una causa nostrorum errorum, ut in partem primam Cartesii demonstravimus) confunderunt amorem & facilitatem, ex hac confusione boni visi sunt iis facile agere, & virtus facilitas visa est: denique cum viderunt facilitatem (corporalem illam & sensibilem) plerumque nobis per frequentes actiones acquiri (in quibus duobus jam tota ratio habitus absolvitur) non supererat hac per errorem adductis, nisi ut virtutem in habitu reponerent) *inter facilitatem & amorem*, visumque est iis, quod populo etiam videtur, cum facilitate fieri, quicquid cum Amore fieret, in quo magnopere falsi sunt: ut hoc num. 4. satis demonstratur.

^b Atque virtus videtur habitus: nam virtus amor est; jam quod ultrò & libenter agimus, videmur ex facili agere.

Argumentum hujus.

§. 3. De Habitu.

Virtus non debet constitui in habitu :
Primo quia virtus est ante probas
actiones, & habitus post illas : secundo vir-
tus spectat ad mores, habitus ad res natu-
rales : Hæc num. 1.

Tertio quia virtus potest haberi repen-
te, habitus non nisi sensim, & per frequen-
tatos actus. Quarto (quod est argumentum
ab auctoritate) quia sic censent in Ecclesiis
suis omnes Christiani : Hæc num. 3.

Objicitur bonos esse etiam, qui dor-
miunt, in quibus tamen non est proposi-
tum, in quo nos virtutem constituimus ;
sed tantum habitus bene agendi : Respon-
deo in illis esse propositum bene agendi,
saltem moraliter, quod sufficit ad hanc de-
nominationem. Objicitur secundo, habi-
tum illum requiri ad denominationem
probi. Respondeo, falsum est quod assu-
mitur, ut patet num. 3. & ut verum esset,
ad summum inde sequitur, habitum esse
conditionem istius denominationis, non
vero causam formalem, Hæc num. 2.

Tar-

Tandem discrimen adfertur inter amorem & habitum, quorum confusio radix fuisse videtur hujus erroris Peripateticorum. Hæc num. 4.

C A P. II.

De Virtutibus Cardinalibus.

Virtutes Cardinales sunt Proprietates Virtutis, quæ proximè & immediatè ab illa dimanant.

[*Proximè & immediatè*] Hinc excluduntur præmia essentialia virtutis: ut sapientia, doctrina, libertas, satietas, & ipsa etiam felicitas: de quibus partim hoc tractatu, partim de præmio virtutis speciali tractatu infra agetur. Præmia enim illa non dimanant proximè ex natura virtutis, sed mediantibus aliis proprietatibus naturæ prioribus: sic sapientia atque doctrina profluunt ex virtute mediante diligentia: Libertas mediante obedientia: Satietas, mediante justitia: Felicitas & sublimitas, mediante humilitate. Virtutes ergo Cardinales non sic mediate & proximè profuere debent ex natura virtutis: sic diligentia proximè sequitur à virtute seu amore rationis (nam si rationem ames, sequitur statim ut eam auscultes, in quo consistit diligentia) non autem sapientia, hæc enim tantum remote sequitur ex natura virtutis: hoc modo si ames rationem, sequitur ut auscultes rationem: & si auscultaveris, percipies quid dicat, in quo tandem consistit sapientia. Similiter obedientia proximè sequitur ex natura virtutis (nam si ames Rationem, proximè